

12+

2020 сыл
Балабан
ыйын
29 күнэ
оптуорунньук
№ 72 (11727)

балабан ийин 20> сарада балабан ийин 30> элпизар алтынны 1> оозтиса алтынны 2> субуота алтынны 3> басыйызанкыа алтынны 4> боккидианкыа алтынны 5>

Үтүө күнүнэн, убаастабыллаах улуус уһуяаннарын салаааччылара, бары үлэһиттэрэ, бэтэрээннэрбит!

Багарабыг барыгмыгаар тус олоххутугаар бигэ туругу, өсөө да ситхиулэр кэлэн истиннэр, барда санаабыг туола түрдүн!

Багарабыт барыгытыгар алмаас таас курдук чочуйан,
илэн таһаарбыт оёлоругут олоххо ситиһиилэринэн, саҥа
рейылыларынан үөрдэ турдуннар. Тус олоххутугар чэгиэн-
эбдик туругу, байылыат олоҕу багарабыт. Ыллыктаах ыра-
анаарыт томтобо туоллун, айбыккыт-туппуккут табыллан-
стын!

"Чурапчы улсуна" МТ баһылыга Андрей НОГОВИЦЫН.

Чурапчы улууһун үөрэххэ салалтатын начаалынньыга
Юрий ПОСЕЛЬСКИЙ.

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

Айсен Николаев напомнил о важности соблюдения масочного режима и проведения дезинфекции в общественных местах

концертов, массовых мероприятий без соблюдения социального дистанцирования и санитарно-эпидемиологических мер. Мы сняли ряд ограничений по деятельности театров, кинотеатров, учреждений спорта не для того, чтобы массово скапливать народ, а для того, чтобы все мероприятия проводились с соблюдением социального дистанцирования и всех санитарно-эпидемиологических требований», - сказал Айсен Николаев.

«По всем выявленным случаям заболеваемости контактные лица сотрудниками Роспотребнадзора и медицинскими организациями устанавливаются. Никакого недостатка лекарственных препаратов в регионе не наблюдается. Вместе с тем, ещё раз хочу призвать жителей республики строго соблюдать масочно-перчаточный режим в городском транспорте и в общественных местах. Это позволит нам не допустить дальнейшего развития коронавирусной инфекции в республике», - резюмировал по итогам брифинга Глава Якутии.

Пресс-служба Главы Республики
Саха (Якутия) и Правительства
Республики Саха (Якутия).

Фото Андрея Сорокина.

— ТЫА ХАААЙЫСТЫБАТА —

2020 СЫЛ САЙЫННЫ ОТООХУН ТҮМҮГЭ

Наслэг	План задание на 2020 год			Фактически скоплено, но, гектар	Фактически заготовлено, тн	В %		за аналогичный 2019 год		темпы роста 20/19 %	Наслэг	Выход тракторов , единиц	Участвуют звеньев, единиц			Участие людей человек
	заготовки сена, тн	прогноз	по графику на отчетную дату, тн			от плана	от графика	скоплено, за	заготовлено, тн				всего	из них:		
														механизированные	полумеханизированные	
Алагарский	1855,0	1300	1855	1701	1291	69,6	69,6	1700	1503	85,9	Алагарский	3	1	1	0	4
Бахсытский	1830,0	1350	1830	1757	1332	72,8	72,8	2545	1610	82,7	Бахсытский	3	1	1	0	4
Болтогинский	1812,0	2154	1812	2301	2154	118,9	118,9	2250	2000	107,7	Болтогинский	0	0	0	0	0
Болугурский	3148,0	2700	3148	3145	2632	83,6	83,6	1970	2197	119,8	Болугурский	7	1	1	0	11
Кытанахский	1812,0	2478	1812	2556	2478	136,8	136,8	1879	1795	138,1	Кытанахский	0	0	0	0	0
Арылахский	1627,0	1717	1627	1839	1717	105,5	105,5	1763	1709	100,5	Арылахский	0	0	0	0	0
Мугудайский	2638,0	2200	2638	2305	2135	80,9	80,9	2540	2601	82,1	Мугудайский	4	1	1	0	5
Ожулунский	3277,0	2525	3277	2780	2525	77,1	77,1	3260	3070	82,2	Ожулунский	0	0	0	0	0
Соловьевский	2617,0	2700	2617	2439	2369	90,5	90,5	3614	2514	94,2	Соловьевский	8	3	3	0	10
Сыланский	4580,0	4000	4580	3860	3957	86,4	86,4	4417	4489	88,1	Сыланский	0	0	0	0	0
Телейский	1587,0	1205	1587	1444	1205	75,9	75,9	1550	1588	75,9	Телейский	0	0	0	0	0
Хадарский	1907,0	1963	1907	1887	1963	102,9	102,9	2831	2148	91,4	Хадарский	0	0	0	0	0
Хатылынский	2106,0	2200	2106	2630	2200	104,5	104,5	3080	1990	110,6	Хатылынский	0	0	0	0	0
Хаяхсытский	1750,0	1540	1750	1520	1540	88,0	88,0	1740	1590	96,9	Хаяхсытский	0	0	0	0	0
Хоптогинский	3251,0	2701	3251	3320	2701	83,1	83,1	3402	3265	82,7	Хоптогинский	0	0	0	0	0
Чакырский	2305,0	1725	2305	3068	1725	74,8	74,8	2072	2033	84,8	Чакырский	0	0	0	0	0
Чурапчинский	1755,0	1590	1755	1247	1619	92,3	92,3	1199	1546	104,7	Чурапчинский	0	0	0	0	0
Всего по улусу	39857,0	36048,0	39857,0	39799,0	35542,5	89,2	89,2	41812,0	37648,0	94,4	Всего по улусу	25,0	7,0	7,0	0,0	34,0

Бийыл сайын улусу үрдүнэн 39857 туннаны оттуурга былаан тиздиллибитэ. Аабынан-суоттанан баран, итинтэн 36048 туннаны оттуохпут диэн сабадаламмыта.

Күн-дьыл ардаабанка туран биэрэн, үлэлииргэ табыгастаах сайын буолла. Урэхтэр, күөллэр, кытактар уулара тардан, оттуур хoduна иэнэ кэнээн биэрдэ. От үүнүүтэ да олус куһағана суох эрэри Амма энээр хoduһа уу тахсыбакка, үрдүк сирдээх нэһиликтэр хoduһалара курааннаан былааннаах отторун ылбатылар.

Сыллаабы былааны Кытанах нэһилигэ—136,8 бырыһыан, Болтоно—118,9 бырыһыан, Арылаах—105,5 бырыһыан, Хатылы—104,5 бырыһыан, Хадаар—102,9 бырыһыан оттооннор, аһара толордулар. Соловьев, Чурапчы, Хайахсыт нэһиликтэрэ кыранан тийбэтиллэр. Телей, Алабар, Бахсы, Чакыр, Одылуун, Болугур нэһиликтэрэ мөлтөх көрдөрүүлээхтэр.

Бу күнүргэ өрүс арыларыгар сирги арендабы ылан, звено тэринэн, сорох нэһиликтэр оттуу сылдыаллар. Түмүктэрэ оттоон кэллэхтэринэ биллибэ.

ҮҮТҮ БИАНЫН – БАЛАЖАН БИЙИН ТҮМҮГҮНЭН

Наслега	План 2020 г	за отчетный месяц 2020 года						за январь - сентябрь 2020 года					
		сентябрь		(- +) тонн	в %	Закуп 2019г	2020г к 2019 г	план	факт	(- +) тонн	в %	Закуп 2019 г	2020г к 2019 г
		план	факт										
Алагарский	409,79	58,72	55,055	-3,66	93,8	56,10	-1,05	357,26	422,36	65,10	118,22	381,19	41,17
Бахсытский	383,68	54,64	37,971	-16,67	69,5	55,11	-17,14	334,49	366,92	32,43	109,70	391,46	-24,53
Болтогинский	317,48	45,21	22,867	-22,34	50,6	26,22	-3,35	276,77	180,46	-96,31	65,20	196,36	-15,90
Болугурский	659,05	93,86	78,775	-15,08	83,9	78,51	0,27	574,56	497,41	-77,15	86,57	462,95	34,46
Арылахский	307,57	43,80	26,119	-17,68	59,6	37,83	-11,71	268,15	257,16	-10,99	95,90	263,03	-5,88
Кытанахский	267,45	38,09	24,300	-13,79	63,8	34,03	-9,73	233,17	192,57	-40,60	82,59	218,03	-25,47
Мугудайский	484,87	68,91	42,260	-26,65	61,3	50,36	-8,10	421,85	368,22	-53,63	87,29	400,87	-32,66
Ожулунский	583,38	83,08	61,560	-21,52	74,1	74,93	-13,37	508,60	576,59	67,99	113,37	532,57	44,02
Соловьевский	558,95	79,60	85,705	6,11	107,7	94,89	-9,19	487,30	595,85	108,55	122,28	580,98	14,87
Сыланский	827,20	117,80	72,104	-45,70	61,2	86,60	-14,50	721,16	653,43	-67,73	90,61	685,11	-31,68
Телейский	308,78	43,97	43,838	-0,13	99,7	47,73	-3,90	269,20	333,33	64,13	123,82	295,70	37,63
Хадарский	402,95	57,38	56,021	-1,36	97,6	57,20	-1,18	351,29	407,46	56,17	115,99	405,20	2,25
Хатылынский	385,66	54,92	37,755	-17,17	68,7	39,23	-1,47	336,22	299,08	-37,14	88,95	299,61	-0,54
Хаяхсытский	320,84	45,69	31,641	-14,05	69,3	33,15	-1,51	279,70	257,62	-22,08	92,11	269,20	-11,57
Хоптогинский	638,87	90,99	49,656	-41,33	54,6	47,26	2,39	556,97	464,97	-92,00	83,48	409,08	55,89
Чакырский	442,86	63,07	61,376	-1,69	97,3	68,26	-6,89	386,08	522,69	136,61	135,38	500,60	22,10
Чурапчинский	300,62	42,95	17,293	-25,66	40,3	22,88	-5,59	262,96	158,27	-104,69	60,19	179,82	-21,56
Закуп молока	7600,00	1082,68	804,30	-278,38	74,3	910,30	-106,00	6625,73	6554,37	-71,36	98,92	6471,77	82,60

Бийылгы сылга улусу үрдүнэн 7600 тунна үүтү соботуопкалыахтаахпыт. Итинтэн, былаан биһиһытынэн, бу үүтүмүгүнэн 6625,73 туннаны соботуопкалыыр былаан 6554,37 туннанын, ол эбэтэр 98,92 бырыһыан толорулунна.

Тобус үүтүмүгүнэн былааннарын 7 нэһилик толорон кэллэ. Ол курдук, Чакыр 135,38 бырыһыан, Хадаар—123,82 бырыһыан, Телей—123,82 бырыһыан, Соловьев—122,28 бырыһыан, Алабар—118,22 бырыһыан, Хадаар—115,99

бырыһыан, Бахсы—109,70 бырыһыан толордулар. Арылаах, Сылан, Хайахсыт нэһиликтэрэ 90-тан тахса бырыһыан толорон, былааны толорууга чугас иһэллэр. Болтоно, Чурапчы нэһиликтэрэ мөлтөх көрдөрүүлээхтэр.

Тустаах, балажан ыйдаабы былааны Соловьев нэһилигэ эрэ толордо. Чурапчы, Болтоно, Арылаах, Мугудай, Кытанах, Хоптобо нэһиликтэрэ мөлтөхтүк үлэлээтилэр.

Балажаны бэлэмнээтэ Алексей СПЕЦОВ.

«УРУЙДУУБУН ДЬОММУН-СЭРГЭБИН»

ГРИГОРИЙ ТУРАНТАЕВ-ЧОЛБОН

Балабан ыйын 25 күнүгэр А. А. Саввин аатынан устуруйа уонна этнография мусуойугар «Уруйдуубун дьоммун-сэргэбин» диэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна, Чурапчы нэһилиэгин бочуоттаах гражданина, РФ суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, РФ худуоһунньуктарын Айар сойууһун чилиэнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин уус-уран оноһуктарга норуот маастара, Чурапчы улууһун култууратын бэтэрээнэ, кыраайы үөрэтээччи, Саха Өрөспүүбүлүкэтин успуордун бэтэрээнэ, үлэ бэтэрээнэ Григорий Турантаев—Чолбон сана таһаартарбыт кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла.

Григорий Григорьевич Турантаев 1950 сыллаахха кулун тутар 28 күнүгэр Чурапчы улууһун Бахсы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1969 с. Мугудай орто оскуолатын бүтэрбитэ, 1971—1973 сылларга Ытык изин толорон, Сэбиэскэй Армия кэккэтигэр сулуус салаабыта. 1976 сыллаахха Намнаабы педагогическай училищени бүтэрбитэ. 1983 сыллаахха Хабаровскайдаагы педагогическай үнүстүүгү уруһуй уонна черчение учуутапа исписэлинэстээх бүтэрбитэ. 1976—1979 сс., Алабар орто оскуолатыгар учууталлаабыта. 1979—1980 сс. Чурапчы оройуонун аабы пионердар дьизлэригэр эдэр фотографтары үөрэтэр куруһуогу салайабыта. 1980—1986 сс. Ого муусукаалынай оскуолатын

художественнай кылааһыгар учууталлаабыта. 1986—1987 сс. Чурапчытаагы кыраайы үөрэтэр мусуой научнай сотруднигынан, 1988—1995 сс. Чурапчытаагы баһаарынай чааска үлэлээбитэ. 1995 сылтан Чурапчытаагы кыраайы үөрэтэр мусуойга дириэктэринэн, билигин бу мусуой быыстапкалыыр уонна экспозиционнай салаатыгар исписэлиинэн үлэлиир.

Ааптар бэйэтэ түһэрбит хаартыскаларынан уонна Чурапчы улууһун «Сага олох», Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Саха сирэ», «Кыым» хаһыаттарыгар, сурунаалларга суруйан таһаартарбыт матырыйаалларынан таньыллан бэчээттэпит бу кинигэте чааһынай урбаанньыт И. С. Семенов типографиятыгар 300 ахсаанынан бэчээттэннэ. Кинигэ кириити тылын Арасыйыа мусуойдарын сойууһун Президиумун Бочуоттаах чилиэнэ, РФ уонна СӨ култуураларын үтүөлээх үлэһитэ, Духобуна Академиятын бочуоттаах академига Егор Шишигин, суруналыыс Раиса Сибирякова суруйбуттар.

Григорий Григорьевич олобун, айар үлэтин, кинигэ ис тутулун, хайдах оноһуллубутун сиһилии билиһиннэрии кэниһтэн эбэрдэ тыл Чурапчы улууһун дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлигэр Афанасий Захаровка бэрилиннэ. Кини Г. Г. Турантаев худуоһунньук, скульптор, фотограф быһыытынан төрөөбүт улууһугар элбэи, үйэлээби, туһалаагы онорбутун бэлиэтээтэ, улуус салалтатын аатыттан махтанна, кининэн кизэн тутталларын эттэ. Таһаарылаах, айымньылаах үлэтин үрдүктүк сыаналаан, кинигэ «За добросовестный труд» диэн улуус анал бэлиэтин туттарда.

Улуус култууратын үлэһиттэрин аатыттан Чурапчы улууһун култуураба управлениетын салайааччы Дмитрий

Попов эбэрдэлээтэ. Кини Григорий Григорьевич үйэтиитигэр үлэтин үрдүктүк сыаналыылларын, улуус дьоно-сэргэтэ, ыалдьыттары кини онорбут памаатынньыктарын, барельефтарын, уруһуйуан айымньыларын күнүгэ көрө-истэ, сыаналыы сылдьаалларын бэлиэтээтэ. Улуус култуурата сайдарыгар мусуой дириэктэрин, научнай үлэһитин быһыытынан элбэи онорбутун эттэ. Барыта 20-тэн тахса төгүл персональнай быыстапкатын туруорбутун улахан ситиһиинэн сыаналаата.

Егор Шишигин истин-иһирэх эбэрдэтэ акрынан көрдөрүлүннэ. Кини Григорий Турантаев улууһугар эрэ буолбакка, өрөспүүбүлүкэбэ тийэ биллэр айар үлэһит буоларын, быыстапкалары кини үлэлиир өрөспүүбүлүкэтээби мусуойга туруоруллан, дьом-сэргэ биһирэбиллэн ылбытын эттэ. Ситиһиллэриттэн Москвада Бүтүн Арасыйытатаагы «Сверкай, алмазами Победа!» быыстапкаба кыттыытын, Хабаровскайга Улуу Кыайыы 60 сылыгар аһамыт быыстапкаба кыттан лауреат үрдүк аатын ылбытын, «Айар үлэм—бар дьоммор» диэн айар үлэтэ Емельян Ярославскай аатынан мусуойга туруоруллубутун, өрөспүүбүлүкэ сүрүн мусуойун «Мусуойга бэриниллээх буолуу» анал бэлиэтинэн наһараадаламмытын абынна.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын үлэһитэ Мария Матвеева, Бахсы нэһилиэгин баһылыга Иннокентий Барашков, Алабар нэһилиэгин баһылыга Ньургун Попов Григорий

Григорьевич оһорор нэһилиэгэр, төрөөбүт, үөрэммит нэһилиэктэригэр көмөтө улаханын эттилэр, махталларын биллэрдилэр. «Бахсы нэһилиэгин бочуоттаах гражданина» ааты инэрэн туран, анал бэлиэни, даһабырыанньаны бу нэһилиэк баһылыга Н. П. Попов туттарбыта Ытык тыаһынан добуһуоланна.

Биһиргэ үлэлээбит, аптыспыт табаарыстара Василий Дьяковский, Валерий Герасимов, Валентина Пинигина, Вера Платонова, Айылгы Муоскут кыһа, Петр Гуляев Григорий Григорьевичи кытары үлэлээбит кэмнэриттэн абыннылар, кинини киһи, үлэһит быһыытынан сырдаттылар, төрөөбүт-үөскээбит дойдутун патриотунан сыаналаатылар.

«Сага олох» хаһыат отделын сэбиэдиссэйэ Алексей Слепцов, улуустаагы суруналыыстар сойуустарын салайааччы Наталья Захарова Григорий Григорьевич улуус хаһыатыгар суруналыыс быһыытынан элбэхтик суруйарын, сырдатар хайыскаларга, тизмэтэ кизгин, оһору хаартысканан биһиргэтэн бэчээккэ таһаартарарын аһааччылар оһус сэргииллэрин бэлиэтээтилэр.

Үөрүүлээх дьаһалга Элеонора Дьяконова ылбаай ырыаларынан эбэрдэлээтэ, В. Д. Попова Григорий Григорьевичка анаабыт хоһоонун аһан иһитиннэрдэ.

Мусуой үһээнни этээһигэр Григорий Турантаев уруһуйдаабыт хартыыналарга, араас кэмнэргэ түһэртээбит хаартыскаларга быыстапкаба туруорулуннулар. Итиннэ айылба кэрэ көстүүлэрин дьүүһүүтэ, успуорт араас көрүнэрин чабылхай түгэнэрин, Чурапчы сэлэиннэтигэр улахан уу кэпбит сылыгар, о. д. а. түһэриилэрэ дьаһал кыттылаахтарын болгомтотун тарта. Ааптар бэйэтин үлэлэрин биһир-биһир быһааран билиһиннэрдэ, кинигэ таһаарыллыгыгар көмөлөспүттэргэ, чуолаан Чурапчы нэһилиэгин салалтатыгар үбүнэн өйөөбүттэригэр махталын тиэртэ.

Түмүккэ сылаас чэй, саламаат, алаады, фрукта, эттэн аһамыт ас арааһа тардыллыбыт баай-талым остуолун тула оһорон, Григорий Григорьевичи өссө төгүл бу күннээби быыстапкатынан, 70 сааһын туолбутунан иттикти-истинник эбэрдэлээтилэр, инники үлэтигэр ситиһини, айар аартыга кизэн-куон буоларыгар, силигили сайда турарыгар, тус бэйэтигэр, дьиз кэргэнигэр чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, этэннэ буолууну баһардылар.

ИҢИРЭХ АХТЫЫ КИЭНЭТЭ БУОЛЛА

Балабан ыйын 23 күнүгэр улуус киин библиотэикэтигэр Арасыйыа суруйааччыларын уонна суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бэрэсидьиэнин гранын хаһаайына, Бэчээт туйгуна, поэт Семен Романович Данилов—Роман Данилов төрөөбүтэ 85 сааһыгар аһамыт литэратуиринэй түмсүү буолла.

Бу дьаһалы иилээн-саһалаан ыппыт киин библиотэикэ библиотэикэсэ Мотрена Захарова Семен Романович Данилов—Роман Данилов олобун, айарүлэтинбилиһиннэрдэ. Ити кэниһтэн поэт араас хайыскаба суруйбут хоһооннорун библиотэикэ үлэһиттэрэ аһан иһитиннэрдилэр. Чакыр диэн төрөөбүт нэһилиэгин туһунан ырыа, бу нэһилиэк гиимэ буолбут хоһоон (Афанасий Ануфриев мелодията), «Дьин Саха дьахтара», «Күөх көппө нэдиэлэтэ», «Сыһы кыһы» хоһооннору, «Саһыл» үгэни, көр-күлүү жанрыгар суруйбут айымньыларыттан аахпыттара Роман Данилов чакчы элбэх хайыскаба суруйбутун туһулаата.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын аатыттан Мария Матвеева Семен Романович кэргэнигэр Ирина Карповага сибикки дьөрбөтүн туттарбытын Ытык тыаһынан добуһуоллаатылар. «Сага олох» хаһыакка эрдээктэринэн үлэлээбит улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, типографияба дириэктэринэн үлэлээбит ССРС бэчээккэ туйгуна, үлэ бэтэрээнэ Петр Массеев, бу

хаһыакка отдел сэбиэдиссэйинэн үлэлиир Алексей Слепцов Семен Романович үлэтигэр оһус эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһарын, саһалтаба өйөбүл-тирэх, хаһыат айар кэлэктиибигэр сүбэһит, наһаабынньык быһыытынан үтүө хаачыстыбатын кэлсээтилэр.

Биһир дойдулаахтара Чакыр нэһилиэгэр баһылыктаабыт Афанасий Кириллин, Татьяна Адамова, улуус кырдыабаһтарын сэбиэтин салайааччы Мотрена Матвеева Семен Романович төрөөбүт нэһилиэгин патриота буоларын, күөскэ таптыырын, хас да хоһоону айбытын, оһортон биһирдэстэрэ гиим буолбутун бэлиэтээн туран, истин-иһирэх актыылары онордулар.

Валентина Пинигина, Иван Пономарева, Наталья Захарова, Мария Филиппова, Римма Корякина Семен Данилов Чурапчытаагы педучилищеба үөрэммит кэмнэриттэн, айар үлэтигэр, киһи, табаарыс быһыытынан хаачыстыбаларыттан ахтыы онордулар. Биһэр түмүгэр Семен Романович айымньыларыттан аһан иһитиннэрдилэр.

АЛЕКСЕЙ СЛЕПЦОВ.

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫНАН —

БЭТЭРЭЭННЭРБИТИНЭН КИЭН ТУТТАБЫТ

Бийыл 2020 сыл Дойдубут үрдүнэн «Улуу Кыайы уонна Кэриэстэбил сылынан» биллэриллибитэ. Биир дойдулаахтарбыт Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ төрөөбүт дойдубар, алаастарын, дьиз кэргэттарын туһугар, өлөллөрүн да кэрэйбиксэ, фашистары утары хорсуннук сэриилэспиттэрэ. Уоттаах сэрии, уот кураан, нэһилиэк биир да ыалын тэлгэхтэтин түмүбүтэ. Биһиги оскуолабытыттан Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ кыттыбыт 20 бэтэрээн баар, ол курдук:

Винокуров Семен Алексеевич (1915-1987). Чурапчы нэһилиэгин Аччабар нэһилиэгин олохтоо. Сэрии бириэмэтигэр саппаас чааска сулууспалаабыта. Оскуолаба астуораһынан үлэлээбитэ.

Готовцев Иван Васильевич. Уус Алдан улуунун Байаантай нэһилиэгин олохтоо. Оскуолаба завхозуунан үлэлээбитэ.

Күөгэйэр күнүгэр сылдыар үлэ - хамнас иһигэ 26 сааһын туолуутугар Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии сабаламмыта. «Табалаах» колхуос биригэдьиэрэ Иван Готовцев ол суостаах-суодаллаах сэрии сабаламмыта 53 - с күнүгэр, 1941 сыллааха атырдьах ыйын 12 күнүгэр, Сэбиэскэй Армия кэмитигэр ытырыллыбыта. Буойун байыаннай идэтинэн пулеметчик этэ. Кини 128 - с краснознаменной Туркестанской горно - стрелковой гвардейской дивизия, 323 - с Ялтинской, Богдан Хмельницкой уорданаах, краснознаменной полка биир биллиилээх пулеметчигэ. Кыргыстолосонугар хорсун быһыыны көрдөсөн. «Хорсунун иһин» мэтээлинэн, «Кыһыл Сулус», «Албан Аат» үлүс иһигэстэн уорданаарынан наһараадалааммыта.

«Кыайы үөрүүтэ иһи иһигин төрөөбүтүн курдук күндү этэ. Ол үөрүү бэйэтэ биир кизгээлээх астуоруйа. Этгэхэ бэйэбит итэҕэйиэххит. Кыайы кэнниттэн дойдубутугар - Сэбиэскэй Союуска Ужгородка диэри 1000-тан тахса килэмэтири 56 күн устата сатыы айаннаан кэлбиппит. Кыайы, дойдуга төннүү үөрүүтэ онук күөстээх этэ, кыаллыа да суогу кыайыллыт, барыбыт санаата күүһэ - уоса көтөбүллүбүтэ, онук өрөгөйдөөх буолбута.» - диір сэрим бэтэрээнэ.

Дьяконов Лука Афанасьевич (1923-1996). Чурапчы улуунун Маралаайы нэһилиэгин олохтоо. Сержант, авиационнай дивизия сүрүннүүр авиамеханика. Чурапчытаагы интэринээт-оскуола ахсаан учуутала. Лука Афанасьевич олобун суола барыта үлэбэ анаар. Абата эрдэ өлөн, оро эрдэбиттэн колхуос үлэтигэр улахан дьону кытта тэннэ мисиилэн улааппыт, үөрэнэн учуутал идэтин ылан, хас да сыл Аба дойдуну уоттаах сэриитигэр кыттан, ытык иһигин толорон кэлбитэ. Онтон ыла көннөрү учууталтан сабалаан, оскуола дириэктэринэн, завуунан үлэлээн, элбэх оҕону үөрэтэн-иһэн киэн олох аартыгар үктэннэрибитэ.

Ефимов Михаил Прокопьевич (1918-1988). Чурапчы улуунун Одьулуун нэһилиэгин олохтоо. Сэрии инбэлиитэ, «Хорсунун иһин» мэтээлинэн наһараадалааммыта, ССССР культуураһын үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улуунун Бочуоттаах гражданина. Оскуола-интэринээткэ завуунан, устуоруйа учууталынан үлэлээбитэ.

Захаров Иван Иванович (1924-1997). Чурапчы улуунун Арыылаах нэһилиэгин олохтоо. Сэрии кыттылааба. Япония сэриитин кыттылааба. Интэринээт-оскуолаба итэзччинэн үлэлээбитэ.

Карсанаев Петр Терентьевич Арыылаах нэһилиэгэр 1923с. төрөөбүтэ. «Аба дойдуну Улуу сэриитэ» бастакы иһигэстэн уорданаарынан, «Германияны кыайы иһин», «Бойбуой үтүөлэрин иһин», «Хорсунун иһин» мэтээлэринэн, «Гражданскай килбизин» бэлиэһин наһараадалааммыта. Арасыйыа худуһунньуктарын сойууһун чилиэнэ, Худуһунньуктар сойуустарын бочуоттаах чилиэнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин ускуустубатын үтүөлээх диэтигэлэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин культуураһын туйгуна. Чурапчы уонна Арыылаах нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина. Интэринээт-оскуолаба үлэ уруогун учууталынан үлэлээбитэ.

Катакинов Кирилл Михайлович (1919-1996). Чурапчы улуунун Алабар нэһилиэгин олохтоо. Оскуолаба хачыгаарынан үлэлээбитэ. Сэри кэмигэр 311 стрелковой полкаба ананан, ручной пулеметчугунан сулууспалаабыта. Ийэ дойдуну көмүскээһинэ сылдыһын туһунан Аба дойдуну бастакы иһигэстэн уордана, Арбааны-Хотугулуу фронна сэриилэспит элбэх мэтээллэрэ, Саха АССР анал Бочуотунан грамотата баар. «Дойдубар Алабарга 1946 сыллааха эриллэн кэлбитим. Онтон 1965 сыллааха оройуон киинигэр күтүн кириэн, интэринээт-оскуолаба үлэлээн олохсуйбуппун». Алта оҕолонно ыал буолан оройуон араас тэрилтэлэригэр ситиһилээхтик үлэлээбитэ.

Кардашевский Николай Гаврильевич (1925-1980). Чурапчы улуунун Одьулуун нэһилиэгин олохтоо. Чурапчытаагы интэринээт-оскуола бастыаатала.

Кривошапкин Роман Христофорович (1915-1985). Чурапчы улуунун Болтоно нэһилиэгин олохтоо. Старшай лейтенант, СНБО выпускнига, «Октябрьской революция», «Аба дойдуну Улуу сэриитэ I уонна II-с иһигэстэн» уордана кавалера, «Прагаһы босхолоһун иһин», «Берлини ылыы иһин» мэтээллэрэ, Чурапчы улуунун Бочуоттаах гражданина. Интэринээт-оскуолаба старшай бастыааталынан үлэлээбитэ.

Матвеев Афанасий Константинович (1924-1999). Чурапчы улуунун Кытаанах нэһилиэгин олохтоо. Кыһыл Армия резервнай чааһыгар сулууспалаабыта. Оскуолаба начальнай кылаас учууталынан, интэринээт-оскуолаба итэзччинэн үлэлээбитэ.

Местников Петр Гаврильевич (1912-1974). Чурапчы улуунун Аччабар нэһилиэгин олохтоо. Япония сэриитин кыттылааба. Интэринээт-оскуолаба завхозуунан үлэлээбитэ.

Местников Николай Алексеевич (1917-1964). Чурапчы улуунун Кытаанах нэһилиэгин олохтоо. Младшай сержант. Интэринээт-оскуолаба хачыгаарынан үлэлээбитэ.

Михалев Павел Павлович (1926-1993). Сунтаар улуунун олохтоо. Старшай лейтенант, ССССР үтүөлээх учуутала. Интэринээт-оскуолаба дириэктэринэн үлэлээбитэ.

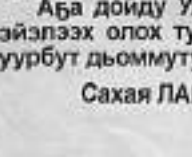
Павлов Иван Михайлович (1921-2019). Чурапчы улуунун Болугур нэһилиэгин олохтоо. Младшай сержант. «Хотугу Сулус», «Албан аат III-с иһигэстэн» уордана кавалера, «За боевые заслуги», «За взятие Кенигсберга» мэтээллэринэн наһараадалааммыта, ССССР үтүөлээх учуутала, Чурапчы улуунун, Чурапчы, Болугур нэһилиэгтэрин Бочуоттаах гражданина, П.А. Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, «Гражданскай килбизин» бэлиэ хаһаайына. Интэринээт-оскуолаба старшай бастыааталынан, устуоруйа начальнай-байыаннай бэлэмнэни учууталынан үлэлээбитэ.

Пестряков Илья Васильевич. (1921-1985). Уус Алдан улуунун олохтоо. Илья Васильевич Пестряков 1921с. атырдьах ыйын 2 күнүгэр Уус Алдан улуунун Курбунах нэһилиэгин Балааннаах диэн алааһыгар күн сириин көрбүтэ. Өрүүнэ уонна Баһылай Пестряковтар бастакы оҕолоро, кини кэнниттэн иһол кыыс оҕо баара. Илья Васильевич алтыс кылааска үөрэнэ

сырытабына, абата өлөн оскуолатын бырабан, ийэтигэр көмөлөһөн эрдэ үлэһит буолбут. 1943с. Армияба ытырыллан сэриигэ барбыта. 1943с. атырдьах ыйыттан 1946с. ыам ыйыгар диэри 588 стрелковой полкаба сапер быһыытынан сылдыһыта. 1946 с. демобилизациянан дьизтигэр этэннэ эргиллэн кэлбит. Кини сэриигэ сылдыһытын туһунан «Японияны кыайы иһин», «Аба дойдуну Улуу сэриитэ 20 сыла» мэтээллэрдээх. Дойдугар эриллэн кэлэн колхуһугар ревизорунаан үлэлээбитэ. 1948 с. Чурапчы Сыланьыттан төрүттээх Макарова Федосия Петровнаһы кэргэн ылан ыал буолаллар. 1950с. «Сталин» колхуоска үлэһити сылдьан, балык сыппаратыгар түбэһэн, хоту балык булдулар кириэлэр. Онно сэттэ сыл устата сылдьан Булуунан, Эдьигээнинэн, Кэбээйинэн, Быков Мыһыһынан балык булдулар, экспедицияба, таас чох хостоһунугар, гааска, араас үлэлэргэ үлэлээбиттэр. Ленин 100 сыла мэтээллэрэ, «Үлэбэ килбизин иһин» мэтээллэрэ.

1971с. Чурапчыга көһөн кэлэн интэринээт-оскуола томторугар дьиз-уот туттан, олохсуйан, сүөһү иттэн олохторуттара. Чурапчытаагы устуорт оскуолаба мас кэрдээччинэн, хачыгаарынан үлэлээбитэ. 360 оҕо аһыыр остолобуойугар маһынан хаачыйара. Кини кэргэнинэн Федосия Петровнаһын 10 оҕону төрөтөн, иһэн үлэһит дьон онортообуттара.

Попов Ефрем Прокопьевич (1921-1979). Чурапчы улуунун Аччабар нэһилиэгин олохтоо. Сержант, «За боевые заслуги», «За оборону Кавказа», «За взятие Вены», «За взятие Будапешта» мэтээллэринэн наһараадалааммыта. Интэринээт-оскуолаба начальнай кылаас учууталынан үлэлээбитэ.

Платонов Григорий Семенович (1919-1979). Чурапчы улуунун Сылан нэһилиэгин олохтоо. Интэринээт-оскуолаба завхозтаабыта.

Спирidonov Петр Егорович (1925-1990). Чурапчы улуунун Кытаанах нэһилиэгин олохтоо. Младшай лейтенант, танкист, «Бойбуой Кыһыл Сулус», «Аба дойдуну Улуу сэриитэ 2-с иһигэстэн» уордана кавалера, «Монголия норуодунан өрөспүүбүлүкэтэ», «Германияны кыайы иһин», «Японияны кыайы иһин» мэтээллэрдээх, РСФСР норуот үөрэбүтүн туйгуна, учуутал, завуч. 1943 с. Дацан ыстансыйаба 333-с стрелковой полкаба снайперскай оскуоланы бүтэрэн сержант званиетын ылыта. Атырдьах ыйын 9 күнүгэр Японияны утары сэриигэ кыттыбыта. 1946 с. Петр Егорович фронтан дойдутугар эриллибитэ. 1946-1957 сс. Чурапчы, Хатылы оскуолатыгар учууталынан, завуунан, 1957-1963 сс. интэринээт-оскуолаба страшай итэзччинэн, 1963-1982 сс. Үөрэх салаатыгар иниспиктэринэн, райметодкабинет сабидиссыйинэн, методиканын үлэлээбитэ.

Старостина Анастасия Тихоновна (1923-2007). Чурапчы улуунун Аччабар нэһилиэгин олохтоо. Ленинград блокадатын кыттылааба, «За оборону Ленинграда» мэтээлинэн наһараадалааммыта. Нуучча тылын уонна литэратуратын учуутала этэ. «Ленинград оборонатын иһин» мэтээллэрэ, МПВО байыаһа, Ленинград театральнай үнүстүүтүн устууһуна, нуучча тылын учуутала. Чурапчытаагы педучилищени бүтэрбитэ. 1940 сыл сайын Ленинградка театральнай үнүстүүтэ үөрэнэ кирибитэ. Блокадаба түбэһэн, кини МПВО байыаһа буолбута. Буомбалааһын сирената улуйдарар, противогастарын, санитарнай суумкаларын сүтэн, дьуһурунайдыыр постарыгар ыстаналлара. 1942 сыллааха олунуу ыйга Ладожскай күөл мууһун устун массыынанан туораан, дойдутугар төннөн кэлбитэ.

Шадрин Петр Спиридонович (1911-1978). Чурапчы улуунун Аччабар нэһилиэгин олохтоо. Сэрии сылларыгар сэрии ортоугар буолбакка, кырыһыгар харабыһынан сылдыһыт. 1944 сыллааха Сэрии инбэлиитэ буолбута. 1947 с. «Аба дойдуну Улуу сэриитин сылларыгар үлэбэ килбизин иһин» бэлиэһин наһараадалааммыта, элбэх Бочуотунан грамоталаах.

Аба дойдуну Улуу сэриитин хонуутугар охтубут, эйэлээх олох туһугар сырдык тыһыннарын толук уурбут дьоммутун хаһан да умнубаппыт.

Сахая ЛАВРОВА, Д.П. Коркин аатынан ЧРСИО педагог-организатора.

— БИИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

ХОЛОБУР БУОЛАР ОЛОХ УОННА ҮЛЭ

Бастагы Ил Дархаммьт Егор Афанасьевич Борисов учууталлар уонна уопсастыбаннас 12-с сийизингэр «От учителей зависит судьба, будущее республики», — диэбитэ. Ити этиигэ энкилэ суох эппиэттииргына үлэлээбит, билигин бочуоттаах сынныаланна олорор РФ үтүөлээх учуутала, РФ норуот үөрэбериитин туйгуна, ыстаарсай учуутал, Учууталлар учууталлара, Чурапчы улуунун уонна уонна Хоттобо нэһилиэгин бочуоттаах бэҕэрдэнэ Татьяна Константиновна Далбаева буолар.

Биир оскуолаба 50 сыл туйгуну үлэлээбитин туһунан икки кинигэни «Учууталлар учууталлара», «Учуутал буолар аналым» диэннэри сөбө, үөрэ ахтым. Үөрэппит оболоро, бииргэ үлэлээбит каллигэлэрэ, кинини кытары көннөрү алтыспыт доҕотторо Татьяна Константиновнаба анаабыт

ахтыыларын киһи сэнээрэ ааҕар. Ол курдук, кини сүдү дьобуругар, талааныгар, кизин билиитигэр, ханнык баҕарар болпуруоска эппиэттиир кыахтааҕар, кизин-холку майгытыгар, эйэбэс сыһыаныгар, инникини өтө көрөр дьобуругар сүгүрүйдүм.

Кылаас салайааччытынан үлэлээн, 9 выпуһу таһаарбыт. Үөрэппит кыһа М. Д. Васильева «Учууталбыт үөрэппит оболоругар идэни таба талыыга ситимнээх үлэни ыыппытын түмүгэр 167 оҕо инженернэй-техническэй, 32 оҕо тыа хаһаайыстыбатын, 28 оҕо быраас идэтин, 61 оҕо физико-математическэй хайысханы, 46 оҕо физическэй факультеты бүтэрэн, норуот хаһаайыстыбатын араас салааларыгар үлэлииллэр», — диэбит. В. И. Неустроев диэн уола: «Мин Татьяна Константиновна үөрэнээччилэригэр 58-с физика учууталынан үлэлибим», — диэбит. Кини маннык улахан түмүгү ситиһэригэр уһуннук бииргэ үлэлээбит улуус бастык математиктара К. К. Романова, И. И. Сергеев күүс-көмө, тирэх буолбуттара чуолкай, махталлаах Константин Константинович, Иван Иванович иккиэн оҕо таптыыр, астынар, дириг билиилээх махтанар учууталлара. Аны кинини кытта биир бириэмэбэ үчүгэйдик санаһан бииргэ үлэлээбит дьүөгэтэ, үтүкээнээх химик Евдокия Иннокентьевна Макарова эрэллээх эркин буоллаба. Математикаба, физикаба, химияба кыахтаах учууталлар биир санаһан өйдөһөн-өйөһөн үлэлээбит буолан, Дириг оскуолата оччолорго сөбүмэр ситиһилэммитэ, билигин да ол аатын-суолун тутан олорор. Ол эбэтэр Татьяна Константиновна учуутал идэтин ис сүрэгиттэн сөбүлүүрүн биэс уон сыл тухары оскуоланын олоҕор, үлэтигэр үгэс курдук инэрин кэбиспит диэххэ сөп.

Таня төрөппүттэрин туһунан олус иһирэхтик, махталлаахтык ахтар. Кини кыра сааһыттан дьонун наһаа таптыыр

уонна кинилэртэн оннук тапталы инэринэн улааппыт. Кыра эрдэгиттэн кинилэри түһэн биэрбэт туһугар атын дьонно сыһыаннаһарга, туйгуннук үөрэнэргэ, бары үлэни, соруудагы ис сүрэгиттэн кыһаллан туран толорорго дьулуһа улааппыт. Оҕо сааһыттан баҕарбыт баҕатын толорон, учуутал идэтин баһылаабыт уонна саха ыңчата сайдарын туһугар биир сиргэ олорон үлэлээбит.

Учууталга наадалаах хаачыстыбалар: сатал, сүрэхтээх буолуу, оҕону таптааһын, кизин көбүс, билиини эрдэттэн мунньуу. Киниэхэ ити хаачыстыба барыта баар. Оҕону үөрэтэригэр анаардас билиини эрэ биэрбэт, кинилэри киһи быһыытынан кэрэхсир, үрдүк культуурааах, дьобурдарын таба тайанаргына иитэр буолан оболор, төрөппүттэр махталларын ылбыт. Кини элбэҕи аахпыт буолан дэгиттэр дьобурдаах — ол курдук, кизин билиилээх, бастык учуутал буоларын таһынан лектор, уопсастыбаннаык, бэйэтин санаатын, баай уопутун үллэстэн, бэчээккэ үгүстүк таһаарар уопсастыбаннай кэрэспэдиэн.

Өссө, мин сөбүөм иһин, аны уонтан тахса сыл «Дьиз кэргэн олоҕун этиката уонна психологията» диэн оскуола бырагыраамата уларыан кирибит олус наадалаах биридимизти үөрэппит. «Кыыс Куо» уонна «Үрүн Уолан» диэн биридимизттэри бастаан үөрэтиигэ ыараханнара биллэр. Онон оҕону иитиигэ адыас атын сыһыан буолбута. Урут кыыс уоп сыһыаннаһыларын, оболонуну туһунан олох кэпсэтии суоҕа, кыбыстыылаах, сабыылаах тизмэ этэ. Аны санаатахха, ыал буолууга бэлэмнээһин, удыуру ууһаты абыл ахсааннаах саха норуотун кэскиллээх, тыын болпуруоһа буолуон сөп эбит. Ону хомнуу-хойут, кэмниэ-кэнэбэс национальнай кэнсиэпсийэни Е. П. Жирков өйдөөн-санаан, айан

киллэриэбиттэн дьэ, аһаҕастык оболорго билиһиннэрэр наадалааҕа өйдөмүтэ. Татьяна Константиновна Кыыс Куо биридимизти олус кыайа-хото тутан, олоххо чугаһатан үөрэппитин, олоҕу билэргэ-көрөргө майгы-сигили туһунан аһаҕастык кэпсээн, төрөппүттэри норуокка кытыннаран, оболору олус сэнээрдэн, бэйэлэрин кытыннаран үөрэппитин ахталлар. "Олоҕу олох атын харахпынан көрөр буолбуттук, биридэ бариллэр олоҕу күндүтүк санаан, сыһа-халты хаамлааха олоруохха наадатын Кестөкүүнэбинэ өйдөмүтэ", — диэн махтаналлар. Үтүө сизэргэ-майгыга, иллээх дьиз кэргэн ийэтэ-аҕата буоларга, теоретическэй билиини дьиннээх олоҕу, айылҕаны кытары ситимнээн, кизиник толкуйдаан, оболон бэйэтинэн түмүк онорторон үөрэппит буолан, оскуолаттан инэрииммит билиилэрин олохторугар, үлэлэригэр мэлдьи туһаналларын ахталлар.

Татьяна Константиновна — ийэлээх аҕатыныын тобус киһилээх дьиз кэргэн эйэбэс, ыпсарыылаах Далбар Хотуна. Кэргэнэ, географидэлээх учуутал Петр Гаврильевич Старостинныын биэс оҕону иитэн, үөрэттэрэн, барыларын ыал онорон, биэс уонча сыл өйдөһөн-өйөһөн дьоллоохтук олорбуттара. Петр Гаврильевич эмиз оҕо таптыыр, ытыктыыр, умнубат учуутала этэ.

Таня, өссө да уһуннук, үөрэ-көтө олор, олоҕу кытары тэннэ хардыылаа. Ыарахан БКЗ садаачаларын оноро, өйгүн сытыылыы сырыт диэн үтүө баҕабын этэбин! Эн Егор Афанасьевич учууталларга туруорбут соруудабын томточчу толорбут дьоннортон биридэстэрэбин. Кэлэн иһэр Учуутал күнүнэн!

Махталы кытары учууталын Е. С. ЛУКИНА.

Чэпчэки сыанаба "САХАБЭЧЭЭТ" таһаарыыларыгар суруйтарыны!

Алтынны 1-10 күннэригэр сурутуу чэпчэтиилээх декадата

ТУОХ ҮЧҮГЭЙ УЛАРЫЙЫЛАР КҮҮТЭЛЛЭР:

«Далбар Хотун»
сурунаал
• Интервьюһинэй дьону кытта интервью, маастар-кылаастар, буола турар түгэннэри үстүү, уо д.а. сурунаалда суруллан уонна эидоҕа ууллан, ютуб-каналга угуллуохтара.
• Биллиилээх сурунаалыстар анал рубрикалара.
• Сурунаал быһыырыыллара, Ар эрсиэлтэ, тигиһи, нымизтэ, истиги туһунан сүбэлэр, кэпсээннэр...
• Хас биридии нүмөргө кунскурустар, сонньуулар, викториналар.

Забота-Арчы
Интервьюһинэй ыстатыйалар, интервьюлар, дьиз кэргэн юриһыттан, психологиттан сүбэлэр биэр буолуохтара. Ону таһынан "Дьулурбан" "Забота-Арчы" хаһыат иһинэн сыһыары быһыытынан тахсар буолла.

«Чолбон»
сурунаал атын кизинан, тупсабай көрүнүгэнэн тахсыаба. Бастагы эрдэктэр Алампа ыйыт суолун тутуһан, сурунаал саха норуотун духуобунай баайа барбара сайдарыгар бэйэтин дьобун кылаатын киллэрэр суола салҕанар. Уус-урэн литература, кичинэ, тыаагыр, айуулуур-дьуһунуур искусство уонна история үрүн бэтиннэлэрин сирдэтэр матырыйаллары "Чолбон" сурунаалтан ааһыт.

«Полярная Звезда»
• Саҥа ааптардар уонна сүүрээһинэр. Хас биридии нүмэр хатыламмат.
• Россия биллиилээх драматург Вячеслав Дурненко салайааччылаах драматургтар лабораторияларын кытта ыкса сибээстээхтик үлэлээһин.
• Саха Эрэспүүбүлүкэтин литературнай түмсүүлэрин, тыаагыр, түмэл үлэһиттарин, айар куттаах дьону уонна гуманитарнай чеччиили институтун кытта бииргэ алтыһан үлэлээһин.

СУРУТУУ ИККИ КӨРҮНЭ

RODRIKA.RUSHTA.RU
сайит нөнүө

ПОЧТА РОССИИ
салаатыгар

ЧЭПЧЭТИИЛЭЭХ СУРУТУУНУ КУОТТАРЫМА!

— ГИБДД ИЙТИННЭРЭР —

СУОЛГА СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУН!

Чурапчытаабы ГИБДД начаалынньыга Василий Дмитриевич Ефремов быйылгы сылга суолунан сылдыһыга быһылааннар тустарынан билиһиннэрэр.

Быйылгы сылга кириэһтэн улууспутугар 17 суол быһылаана табыста. Бу былырынныттан элбэх. Итинтэн 2 киһи өлүүлээх буолла, 19 араас көрүннээх энэйиилэр (илии, атах тостуута, сис, төбө энэйиитэ, доргуйулар, о. д. а.) табыстылар. Халыма тыраасатыгар—10, Чурапчы—2, Сылан—1, Төлөй—1, Дириг—2, Хайахсыт—1 быһылаан буолла.

Суол быһылааннара үксүгэр арыгы иһэн баран сылдыһыттан, суол быраабылаларын тутуспат буолууттан, аһара түргэнник сылдыһыттан тахсаллар. Тизхиныкэни ыһарга көнүлэ (правата) суох сылдыһыттан быһылаан тахсыта элбээтэ. Оҕону тизийи быраабылатын тутуспат буолууттан, ол эбэтэр анал кириэһилэтэ суох олордууттан эмсэһэппэһиннэр тахсаллар.

Оболор көнүлэ суох матасыыкылы ытыыллара тахсытатыыр. Быраабыла быһыытынан 16 саастарын туолан, тизхиныкэни ыһар быраабы туттаран ыллахтарына эрэ, кинилэр уруулга олороллоро көнүллэнэр. Маныаха биир омсолорх быһыынан төрөппүт оботугар быраабы туттара илигинэ, тизхиныкэни, чуолаан матасыыкылы ылан биэриитэ буолар. Билигин матасыыкылар күүс-уох, скорость өттүнэн кыахтара улааппытынан, сэрэхтээхтик сылдыһы эрэйиллэр, шлему кэти ирдэнэр.

Бэлэспэтинэн сылдыһыга, син-биер атын бары тизхиныкэлэргэ курдук, суол быраабылатын тутуһуу ирдэнэр. Биһиэхэ айаннаан иһэр тизхиныкэ иннинэн быһа кирии, бобуулаах кэмнэ тохтообокко ааһа туруу, талбыт сиргэ туоруоруу, о. д. а. кэһиилэр чаастатык тахсаллар.

Ойуур баһаардара турбуттарынан, буруо сорох нэһиликтэргэ хойунна, онон көстүү (видимость) мөлөөтө. Кизинэ өттүгэр харанарар буолла. Иккис симизнээх үөрэнэр оболор дьизлэригэр төннүүлэригэр тизхиныкэтэн сэрэхтээх буолуохтарынан наада. Сырдыгы тэйтэр (отражательлаах) танаастары кэтэллэрэ ирдэнэр.

Суол быраабылатын билии, тутуһуу, сэрэхтээх буолуу энэйииттэн харыстыаба, этэннэ буолууну мэктиэлибэ.

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

Талталлаах аҕабыт, бырааппыт, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ

НОВЕВ Дмитрий Дмитриевич

Будьыл балаҕан ыйын 26 күнүгэр соһумардык олохтон туораабытын билэр дыонугар, кэллээгэлэригэр диригиник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, уола, бииргэ төрөөбүттэрэ.

Кутурбамнарын тиздэллэр:

- Талталлаах кэргэнэ, аҕата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, "Арасыйыа бастын дыоно" бэлиэ хаһаайына, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар, чугас дыонугар улуус дьаһалтатын баһылыга А.Т.Ноговицын, улуус Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ А.А.Захаров.

- Ас-үөл салаатыгар өр сылларга бииргэ үлэлээбит ытыктыыр кэллээгэлэр Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, талталлаах кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр, чугас дыонугар Р.П. Гудуева, А.К. Андреев, Е.А. Иванова, М.И. Новгородова, М.В. Дьячкова, Н.М. Батуева, Г.П. Винокурова, И.Д. Попов, И.И. Федоров, Р.А. Заровняева, М.Г. Сидорова.

- Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, "Арасыйыа бастын дыоно" бэлиэ хаһаайына, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич ыарахан ыарыттан олохтон соһуччу туораабытынан, кэргэнигэр, уолугар, чугас дыонугар Чурапчы улуунун тыа хаһаайыстыбатын управлениета.

- Чурапчы улуунун Болугур нэһилиэгиттэн төрүттээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ, "Лучшие люди России" бэлиэ хаһаайына, "Мындаҕаайы" ТХПК салайааччыта Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр Людмила Дмитриевна Спиридонова, Дина Дмитриевна Оконешникова, Александр Дмитриевич Ноев, кинилэр дьиз кэргэттэригэр, аймактарыгар, бииргэ

үөрэммит, үлэлээн ааспыт, алтыспыт дыонноругар, ыалларыгар, "Мындаҕаайы" ТХПК үлэһиттэригэр, Мындаҕаайы дыонугар-сэргэтигэр Болугур нэһилиэгин дьаһалтата, пенсионердарын сэбиэтэ.

- Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич эдэр сааһыгар соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр Татьяна Ноева-Местникова, Лина Цыпандина уонна кинилэр дьиз кэргэттэрэ.

- Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна, "Арасыйыа бастын дыоно" бэлиэ хаһаайына, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич ыарахан ыалдыан соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, уолугар, чугас дыонугар "Чыаппара" ТХПК кэлэктиибэ.

- Талталлаах аҕалара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна, "Арасыйыа бастын дыоно" бэлиэ хаһаайына, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, күндү кэллээгэлэригэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, аймактарыгар Чурапчы улуунун дьаһалтатын үлкэ салаалтатын кэлэктиибэ, профсоюзун кэмитиэтэ.

- Диригиник ытыктыыр салайааччылар, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ, СӨ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ, "Арасыйыа бастын дыоно" бэлиэ хаһаайына, улуус Сэбиэтин дыкуутаага Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр, чугас аймактарыгар, добоотторугар "Мындаҕаайы" ТХПК үлэһиттэрин кэлэктиибэ.

- "Чурапчы" кэпэрэтиипи төрүттэспит, элбэх сыратын бизрэн үлэлээбит кэллээгэлэр, Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна, улуус Сэбиэтин дыкуутаага Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар "Чурапчы" ТХПК салаалтата, профкома, үлэһиттэрэ.

- Өр сылларга бииргэ алтыһан үлэлээбит кэллээгэлэр, "Чурапчы" ТХПК эт сыабын

технологиянан үлэлээн Чурапчы этин бренд быһыытынан таһаарыт, араас таһымнаах быһыапкаларга элбэх мэтээллэри ылары ситиспит күндү добоотторо Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр эти-үүтү астыыр "Таатта" СПОК, "Амма" ТХПК, "Хоту" ТХПК, "Эрэл" (Нам) ТХПК, "Полос холода" ТХПК "Сахаагропродукт" тэрилтэтэ.

- Бииргэ үөрэммит табаарыстара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, дьиз кэргэнигэр, чугас дыонугар, бииргэ үлэлээбит кэллээгэлэригэр, бииргэ үөрэммит добоотторугар Дьокускайдаабы тыа хаһаайыстыбатын академиятыгар бииргэ үөрэммит добоотторо.

- "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ, улуус Сэбиэтин дыкуутаага Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар, адыһыдэригэр Людмила Дмитриевна, Дина Дмитриевна, кинилэр дьиз кэргэттэригэр, чугас аймактарыгар Чурапчы салиэһиньэтин "Чурапчы" уһуйаан кэлэктиибэ, улуустаабы үөрэх салаалтата, идэлээх сойууһун кэмитиэтэ, Чурапчы улуунун үөрэбириитин тэрилталарын идэлээх сойуустарын кэмитиэттэрэ.

- "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ, улуус Сэбиэтин дыкуутаага Ноев Дмитрий Дмитриевич ыарахан ыалдыан соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, адыһыдэригэр Людмила Дмитриевна, Дина Дмитриевна, кинилэр дьиз кэргэттэригэр, чугас аймактарыгар Амма орто оскулатын кэлэктиибэ.

- Кыра оҕо эрдэхтэн алтыспыт табаарыстара, СӨ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ, "Арасыйыа бастын дыоно" бэлиэ хаһаайына, "Мындаҕаайы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ Ноев Дмитрий Дмитриевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Лариса Романовнаҕа, уолугар Дуоланна, бииргэ төрөөбүттэригэр кинилэр дьиз кэргэттэригэр, аймактарыгар, бииргэ алтыспыт добоотторугар, "Мындаҕаайы" ТХПК кэлэктиибигэр Амма орто оскулатын 1989 сыллаахха бииргэ үөрэнэн бүтэрбит добоотторо – 23 выпуск.

Аһыгытын тэннэ үллэстэбит...

Сүлэр этин саалларын курдук, соһумар сурах сүрэйдүүһү аймаата. Бу дьыл балаҕан ыйын 26 күнүгэр Чурапчы улуунун Болугур нэһилиэгин «Мындаҕаайы» производственной кэпэрэтиипин бэрэссэдээтэлэ, элбэҥи эрэннэрэр кэскиллээх алайааччы, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна Дмитрий Дмитриевич Ноев олохтон оһуччу туораата.

Дмитрий Дмитриевич үлэтэ-хамнаа «Мындаҕаайы» соһуос сыаҕар оробуочайтан саҕаламмыта. 1996 сыллаахха Ойуунунаабы ОПУ-ну бүтэрэн баран, Чурапчытаабы кэмбинээккэ халбаһыонорор сыаха маастар кемелелөөһүнүнэн үлэҥэ киирбитэ. 2003 сылтан бордууксуйаны баттарыыга менеджер, онтон 2007 сылтан «Чурапчы» кэпэрэтиип ат сыаҕар технолог. Салгыы 2010 сыллаахха «Чурапчы» кэпэрэтиип дириэктэрин солбуйааччынан анаан Дмитрий Дмитриевич үтүө суобастаах, эппизитинэстээх, бэриниһилээх үлэтин түмүгэр «Чурапчы» кэпэрэтиип ыһааммыт убаһатын этэ аар-саарга аатырбыта. Дэлэҥэ даһаны, «Премииум» дэнэр үрдүкү статуһу уонна Аан дойдуну, Арасыйыа таһымнаах быһыапкаларга кыттан, 15 көмүс, 3 боруонса мэтээли ылары ситиспиттэрэ.

2017 сыллаахха Дмитрий Ноев «Мындаҕаайы» производственной кэпэрэтиип бэрэссэдээтэлинин талыллар. Хаһаайыстыба сүрүн дьарыга – ынах сүөһүнү уонна сылгыны үрдэтэн иити, үүт-эт бордууксуйатын оноруу.

Эдэр, эрчимнээх салайааччы кэпэрэтиип матырыйаалынай-технической баазатын бөҕөргөтүүгэ улахан үлэни ыһыпта. Ол курдук, аныгы ирдэбилгэ эппизиттир механизированнай титимктээх, үлэһиттэр олоһор дьизлээх-уоттаах сайылык тутуллубута. Маны таһынан, Саппаас От диэн учаастакка олоһор дьизлээх, гараастаах, баанньыктаах, сарайдаах сылгы баазата оһоһуллубута.

Дмитрий Дмитриевич салаалтатынан ынах сүөһүнү иитиһэ былааннаах үлэ ыһыллан, кэпэрэтиип үрдүк көрдөрүүлэри ситистэ. 2017 сыллаахха «Чэбдигирди» бырагыраамаҕа киирбитэ. Бу кэнниги үс сылга хаһаайыстыба ис туруга лаппа түбүстэ. Ол курдук, ынах сүөһү ахсаана эбилиннэ: 2020 сыл санаатыгар сүөһү уопсай ахсаана – 410 төбө, мантан ыанар ынаҕа – 190 төбө.

Дмитрий Дмитриевич тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар аныгылыы өйдөөх ирдэбиллээх уонна эппит тылыгар туар салайааччы буолан сүөһү аһыгытын бэлэмнээһингэ болҕомтотун уурбута.

Уопсайа 315 га изиннээх бааһына сирэ сөргүтүлүннэ, 3 км. уһуннаах күрүө оһоһулунна. Сири кытта үлэҥэ өрөспүүбүлүкэтээҥи кормопроизводство бырагырааматыгар күүскэ кыттан, аналлаах тизхиһикээ, оборудованиета санардыы үлэтин ыһыпта.

Кэпэрэтиипкэ сыаллаах-соруктаах үлэ ыһыллыбытын түмүгэр биир ынахтан үүтү ыһын, төрүөбү ыһын, ыччат сүөһүнү төлөһүтү көрдөрүүлэрэ лаппа түксүбүттэ. Ол курдук, 2018 сылга биир ынахтан 2134 киһилэ үүтү ыһыттара.

Аны туран, 2016 сыллаахха 3 мөлүйүн солкуобай суумалаах бордууксуйа оһоһуллубут эбит буоллабына, 2019 сылтан 28 мөлүйүнүгүн таһа сыаналаах валовой бордууксуйа оһоһуллар буолла.

2017 сыллаахха өрөспүүбүлүкэтээҥи Тыа хаһаайыстыбатын аты-эргизин быһыапка-дьаарбанкатыгар үүнээһини үүннэри хайысхатыгар Гран-при үрдүк аатын ыһыта. 2018 сыллаахха Дмитрий Ноев Болугур нэһилиэгэр «Сыл бастын салайааччыга» номинацияга кыайылылаабынан тахсыбыта. 2019 сыллаахха «Мындаҕаайы» кэпэрэтиип Чурапчы улуунугар «Үүнээһини үүннэригэ бастын хаһаайыстыба» ааты сүкүтэ. Бу барыта – Дмитрий Дмитриевич салайааччы быһыытынан күүстээх үлэтин туоһута.

Дмитрий Ноев төрөөбүт оройуонун дыонун дириг ытыктабылын ылан, дыонунук үлэлээбитэ. Кини «Мындаҕаайы» бөһүөлэҥи кластер ньыматынан сайыннарыы» бырайыагар ыһан үлэлэспитэ. Ол курдук, Мындаҕаайыга былаан быһыытынан, кооперациялааһын нөһүө сайдыы барыахтаабын, онуоха «Мындаҕаайы» ТХПК сүрүн күүс буолан уонна производствонь кытары нэһилиэк тэннэ сайдыахтаабын өйдөөн күүскэ үлэлэспитэ.

Дмитрий Дмитриевич Ноев тыа хаһаайыстыбатын салаата сайдарыгар, сөптөөх суолу тобуларыгар киллэрбит кылаага туһунан да сыаналаммыт. Үлэҥэ бэриниһилээх, киз билиилээх, суобастаах, элбэҥи эрэннэрэр салайааччыбыт олохтон туораабыта олус хомолтолоох. Киһи итэҕэйиз суоһун курдук...

Кини үтүө майгыта, сырдык истин мичээрэ куруук сүрэхпитигэр хаалыа. Сүрэххэ баар сырдык өйдөбүл хаһан да сүппэт, өрүү тыһыннаах буолар...

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэтин кэлэктиипин аатыттан Дмитрий Дмитриевич дьиз кэргэнигэр, чугас дыонугар, бииргэ үлэлээбит кэллээгэлэригэр, бүтүүн Чурапчы улуунун олохтоохторугар дириг кутурбаммытын тиздэбит, аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэтэ.

БИТИРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Евдокия Петровна Неустроева аатыгар бэриллбит 2000 сыллаахха Амма орто оскулатын бүтэрбитин туоһулуур 5403384 №-дээх аттестат сүппүтүнэн, дьинэ суоһунан аабыллар.

ПОЖАР ОПАСЕН

ДЛЯ ЖИВОТНЫХ И ЛЮДЕЙ

БЕРЕГИ ЛЕС ОТ ПОЖАРА!

Ген. диригтер - Н.М. СТРУЧКОВА.
Кылааһынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА,
Эппизитири сажаргэр, сурух-отдела - А.Н. ЗАХАРОВА,
Иһис категориялаах эрдээктэр - А.М. СЛЕПЦОВ.
Кэпэрэтиип - М.В. ПЕТРОВА.
Талааны - М.В. ПЕТРОВА.
Бэчээткээччи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийон таһаараччылар: СӨ Ырабыллыстыбата,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Сахааҕа» Сударыстыбатын
аппаратын тэрийитин «Сага олох» хаһыат
эрдээктэригэ.
677000, Дьонунуй к., Ойуунунаах уул. 31, 124 каб.
тел./факс: (411-2) 34-38-17 e-mail: zakharov@mail.ru.
Российской Федерации Россиянааһор СӨ салаалтатыгар
2020 с. бос ыйын 3 күнүгэр регистрацияланьт күүсөс
- ПИИ №ТУ14-00558.

Эрдээктэрийэ адырыһа:
676670, Чурапчы сэл.,
Карл Маркс уул. 28 "а".
Телуһуннэрбит: эрдээктэр
- 41-332, отаһлар - 41-205, 41-
308 E-mail: sanaoh@mail.ru;
сайт: sanaoh.ru, Instagram: @
sanaoh

Бэчээккэ саҕаас: № 72 (11727)
Кээһийэ: 2 бэч. тизис
Ахсаана 1850. Хаһыат сыаната: 15
Аһарар сурутар эһилэр санаа редактор
показательщик тизис сэт тизилер
букайытас сурутар тизис сэт тизилер
мэдиэтигэр тизилер тизис сэт тизилер
бэчээткээччи

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллэнэ: 16 ч 00 м. "Сага олох" редакционнай-издательская холбоһука: 28.09.2020 с. офсетка бэчээткээччи.
Тизисграфия адырыһа: 676670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул. 28 "а". Индекс: ПИИ84. Хаһыат нэдиэлэлэ икитэ, оптуорунньука уонна бааһынса тахсар.